

Гудзенко О.Г.,
к.філос.н., доцент,
*доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

**Розвиток особистості в нових умовах історичного поступу
у поглядах Станіслава Оріховського-Роксолана:
історико-філософський аналіз**

Яскравою постаттю українського гуманізму XVI ст. був виходець з Галицької землі – Станіслав Оріховський (Ожеховський - Роксолан (1513-1566)). Філософ, історик та політичний мислитель, – він стояв біля витоків української інтелектуальної традиції. До висвітлення філософських та суспільно-політичних поглядів С. Оріховського торкалися В. Литвинов, Д. Вирський, Р. Множинська, М. Братасюк та ін.

У творах українських мислителів XVI ст., зокрема Станіслава Оріховського-Роксолана, було викладено ідеї, суголосні основним положенням теорії природного права, яка дістала подальший розвиток у працях Г. Грація, Т. Гоббса, Б. Спінози. Відповідно до них держава виступає результатом угоди про правила соціальної взаємодії, права та обов'язки кожного з учасників союзу. Держава розглядається як союз вільних людей заради загальної користі, спільного блага з дотриманням прав та наявністю громадянської влади, яка є верховною [2, С.37].

Н.В.Шакурн підкреслює, що Ст. Оріховський-Роксолан розробив образ суспільства як складної повсякденної форми взаємодії людей [5, С.94]. Суспільство – це стихійний вплив взаємозв'язків осіб, станів, націй тощо, центром яких постає сукупність владно-розпорядчих функцій найвищої посадової особи держави – короля. В своїх творах мислитель розглядає українське суспільне життя серед внутрішніх і зовнішніх чинників існування Речі Посполитої. Власні напучування польському королеві Сигізмунду Августу Оріховський аналізує, з одного боку, крізь призму єдності народної і міжнародної стихії, а з іншого, необхідних форм і дій з метою державного впорядкування цієї стихії [3, С. 133.].

О.Щелкунова розглядає концепт свободи як провідний аспект спадщини гуманіста. Зокрема, у творчості Оріховського вільне волевиявлення розглядається в історіософському доробку, вживається у політичному контексті, за допомогою літератури поширюється серед народних мас, впливаючи на свідомість суспільства. [6, С.282]

У спадщині С. Оріховського поставлена повсякчас актуальна проблема подолання свавілля як заперечення природних прав людини, порушення принципу формальної рівності людей у свободі та справедливості. Цю проблему він пов'язав із філософсько-правовими питаннями верховенства правового (справедливого) закону в державі, розмежування права і закону (декрету), підкорення королівської влади законові, походження держави, а також поваги правителя – до природних прав його підлеглих і їх захисту. Отже, філософ розглядає правову державу, де влада правителя обмежена законом, де панує принцип справедливості і дотримання природного права на спільне благо [4, С.27].

Центральним етичним принципом суспільно-філософської думки в Україні зазначеного періоду виступає принцип спільного блага (блага народу). Провідними в полемічній та освітянській літературі були ідеї патріотизму, суспільної активності, служіння своєму народові. Отож, необхідною умовою існування та розвитку держави Станіслав Оріховський-Роксолан вважав виховання та освіченість громадян [2, С.37].

Як і більшість гуманістів того часу, мислитель розглядав історію і літературу не з погляду промислу Божого, а як дію людей – творців історії. Зокрема, література повинна бути тісно пов'язаною з освітою і пізнанням, прославляти розум та знання. О. Астаф'єв відзначає, що стрижнем системи його моральної філософії є бачення того, що, як творець історії, людина рівна з Богом і тільки в співдружності з розумними людськими істотами Бог може навести лад у державі й встановити справедливість на землі [1, С.361].

Правова регламентація поведінки передбачає водночас визнання особистої свободи як невіддільного права кожної людини. Таким чином,

концепція природного права набувала нового змісту – утвердження загальногуманістичних ідеалів і демократичних прав людини. Ст. Оріховський-Роксолан вважав, що в державі, яка створена на засадах справедливості й суспільного блага, людина повинна мати право на повноцінне життя, свободу совісті, слова, віри, право слідувати вказівкам власного розуму [2, С.38].

Отже, Станіслав Оріховський, – філософ, історик, оратор, публіцист, – відстоював позиції ренесансного гуманізму та реформації. Гуманіст гостро реагує на зловбоденні проблеми сучасного для нього періоду і звертає увагу на можливі шляхи їх розв'язання. Його позиція щодо важливих проблем людства – екуменічної церкви, демократії і політичних вольностей, а також природних прав людини досі викликає зацікавлення і повагу.

Література:

1. Астаф'єв О. Риторичний дискурс Станіслава Оріховського як система моральної філософії/ О. Астаф'єв// Київські полоністичні студії. Том XXIV.— С.356-362, С.361
2. Небрат В.В. Соціально-філософські витoki теорії держави та державного господарства в українській суспільній думці XVI–XVIII ст./ В.В. Небрат// Історія народного господарства та економічної думки України. – 2009.– Вип. 42.– С.31-44.
3. Оріховський-Роксолан Станіслав. Напучення королеві польському Сигізмунду-Августу Станіслава Оріховського-Роксолана/ С. Оріховський-Роксолан// Українська література XIV–XVI ст./ Пер. з лат. В. Д. Литвинова. — К. : Наук. думка, 1988. — С. 113—152.
4. Хвойницька Х. М. Тракткування природного права у спадщині Станіслава Оріховського/ Х.М. Хвойницька// Вісник Житомирського державного університету.– 2011.– Вип. 59. Філософські науки.– С.24-27.
5. Шакун Н.В. Особливості тлумачення суспільства в українській філософії/ Н.В. Шакун// Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія.– 2017.– № 1 (9).– С.91-96.

6. Щелкунова О. Концепт "свободи" у творчості Станіслава Оріховського /
О. Щелкунова // Літературознавчі студії.– 2017.– Вип. 1(2).– С. 281-288.